

Opleidingseisen voor het aandachtsgebied Allergologie en Klinische Immunologie binnen de Interne Geneeskunde

1. Definitie van het aandachtsgebied

Klinische Immunologie is het onderdeel van de interne geneeskunde dat zich richt op aandoeningen die het gevolg zijn van het tekortschieten of abnormaal functioneren van het immuunsysteem. Met name kunnen worden genoemd: immuundeficiënties, auto-immuunziekten en vasculitiden, en ziekten berustend op overgevoelighedsreacties. Deze laatste categorie valt van oudsher onder het specialisme allergologie, later het aandachtsgebied allergologie. Tot de klinische immunologie wordt ook de transplantatie-immunologie gerekend. Daarnaast richt het vakgebied zich op correcte indicatiestelling en interpretatie van immunologische laboratoriumbepalingen ten behoeve van diagnostiek en follow-up, en op de verantwoorde toepassing van immuunmodulerende therapieën.

Gezien het horizontale karakter bestaat er een wisselende mate van overlap met andere aandachtsgebieden binnen de Interne Geneeskunde, en met andere specialismen, met name met de Reumatologie, Dermatologie en Longziekten. Vakinhoudelijke en organisatorische redenen maken het wenselijk om een herkenbare relatie tussen allergologie en klinische immunologie zo goed mogelijk aan te brengen.

De opleiding binnen het aandachtsgebied allergologie en klinische immunologie omvat een gemeenschappelijk deel en twee uitstroomrichtingen, hierna te noemen Klinische Immunologie (KI), respectievelijk Allergologie (ALL). Mede gezien herkenbaarheid richting patiënt en andere medische disciplines worden internisten al naar gelang de uitstroomrichting aangeduid als 'internist-klinisch-immunoloog met aantoonbare belangstelling voor allergologie' of 'internist-allergoloog met aantoonbare belangstelling voor klinische immunologie'.

2. Omschrijving takenpakket internist met aandachtsgebied Allergologie en Klinische Immunologie

De klinisch immunoloog-allergoloog (m/v) heeft een diepgaande kennis betreffende opbouw en functie van het normale immuunsysteem en de pathofysiologie van ziekten die voortkomen uit een verstoring hiervan. Tevens bezit hij kennis van allergische reacties in verschillende orgaansystemen en de daarbij behorende specifieke problemen en kennis van allergologische aërobiologie. Hij heeft specifieke deskundigheid op het gebied van immunologische laboratoriumdiagnostiek, daartoe gebruikte technieken en interpretatie van verkregen uitslagen met betrekking tot de klinische vraagstelling. Ook bezit hij kennis van uitvoering en interpretatie van allergische provocatietests. Hij bezit expertise op het gebied van de behandeling van immunologisch gemedieerde aandoeningen zoals hierboven omschreven en heeft inzicht in en ervaring met immuunmodulerende therapieën. Hij is een discussiepartner van andere specialismen waar regelmatig om klinisch-immunologische-allergologische expertise wordt gevraagd, zoals de Reumatologie, Neurologie, Longziekten, Cardiologie, Keel-neus- en oorheelkunde, Oogheelkunde en Dermatologie.

3. Opleidingsprogramma

a. Gewenste vooropleiding

Ten minste vier jaar van de opleiding tot internist dienen te zijn voltooid, inclusief de verplichte stages consultatieve werkzaamheden, polikliniek en intensive care. Het zogenaamde 'vrije jaar' in het opleidingsprogramma tot internist kan hierin niet zijn begrepen.

b. Verplichte stageonderdelen

Het programma dient de volgende onderdelen te omvatten:

Een laboratoriumstage van vier maanden op een medisch immunologisch laboratorium en allergologisch functioneel laboratorium om vertrouwd te raken met laboratoriumtechnieken en laboratoriumdiagnostiek van klinisch-immunologische en allergologische aandoeningen en de monitoring van immunomodulatorische therapieën.

Een stage van vier maanden waarin klinische en poliklinische werkzaamheden worden verricht op het gebied van klinische immunologie. Met name betreft het de diagnostiek en behandeling van immunologisch gemedieerde aandoeningen zoals immundeficiënties, auto-immuunziekten en vasculitiden. Tijdens deze periode is hij/zij verantwoordelijk voor de dagelijkse zorg van de opgenomen patiënten. Voorts doet hij/zij gedurende de gehele periode poliklinische en consultatieve werkzaamheden op het gebied van klinische immunologie ook voor andere specialismen dan de interne geneeskunde. De mogelijkheid dient te worden geboden in deze periode tevens patiëntenbesprekingen bij te wonen op een afdeling transplantatiegeneeskunde.

Een stage van vier maanden waarin klinische en poliklinische werkzaamheden worden verricht op het gebied van allergologie. Gedurende deze periode wordt ervaring opgedaan met diagnostiek en behandeling van patiënten met allergische aandoeningen. (Indien een opleidingsinstelling niet in staat is een stage te verzorgen kan hierin worden voorzien door een andere erkende opleiding (KI-ALL) of kan in overleg met het sectiebestuur een specialist-niet-opleider (KI of ALL) gevraagd worden hierin te voorzien als tijdelijke oplossing).

Daarna scheiden de wegen zich voor wat betreft het resterende deel van de opleiding:

De agio in het aandachtsgebied 'klinische immunologie met aantoonbare belangstelling voor allergologie' is daarna gedurende 12 maanden zowel klinisch als poliklinisch werkzaam op het gebied van de klinische immunologie. In deze periode dient – indien dit eerder niet al heeft plaats gevonden - stage te worden gelopen op een afdeling reumatologie, teneinde zich optimaal te scholen in de diagnostiek van gewrichtsaandoeningen. Daarnaast dient de mogelijkheid te worden geboden circa vier maanden stage te lopen op een afdeling transplantatiegeneeskunde.

De agio in het aandachtsgebied 'allergologie met aantoonbare belangstelling voor klinische immunologie' volgt daarna een poliklinische en klinische stage van 12 maanden, waarin hij ervaring opdoet met diagnostiek en behandeling van patiënten met allergische aandoeningen. In deze periode loopt hij twee maanden stage op een door de MSRC erkende afdeling dermatologie en twee maanden op een door de MSRC erkende afdeling keel-neus- en oorheelkunde. Tevens wordt gedurende de hele poliklinische fase van de opleiding een intensief contact op de functieafdeling gerealiseerd.

Gedurende de gehele periode dient de internist in opleiding deel te nemen aan multidisciplinaire patiëntenbesprekingen en besprekingen betreffende laboratoriumdiagnostiek, alsmede actief te worden betrokken bij literatuurbesprekingen.

c. Cursorisch onderwijs

Gedurende de opleiding zullen alle assistenten theoretische scholing verkrijgen die niet alleen via de geëigende kanalen (wetenschappelijke verenigingen) zal worden georganiseerd, maar ook door landelijke cursussen in elk der uitstroomrichtingen. Gedacht wordt aan een jaarlijkse terugkerende cursus waarin afwisselend alle aspecten van allergologie en klinische immunologie de revue passeren.

d. Wetenschappelijk onderzoek

In het opleidingsprogramma dient aandacht te worden besteed aan patiëntgebonden-wetenschappelijk en eventueel ook fundamenteel onderzoek in de immunologie. De internist in opleiding dient tijdens zijn opleiding een publicatie te schrijven binnen het gebied van de Klinische Immunologie / Allergologie in een (inter)nationaal tijdschrift en een voordracht te houden voor een wetenschappelijke vereniging. Hij dient minimaal twee maal gedurende de opleidingsperiode actief te participeren in een nationale en een internationale cursus of congres.

De onderdelen van het opleidingsprogramma dienen bij voorkeur in een aaneengesloten periode te worden afgewerkt. Programmaonderdelen kunnen worden gesplitst of gecombineerd, mits de duur en relatieve zwaarte overeenkomt met het hierboven gestelde. Wanneer betrokkene een promotieonderzoek doet binnen het vakgebied van de klinische immunologie of allergologie, kunnen de programmaonderdelen worden verdeeld over een langere periode, waarbij circa 50% van de tijd dient te worden besteed aan het opleidingsprogramma.

4. Opleidingsafdeling en staf

a. Opleidingsafdeling

De opleidingsafdeling dient te beschikken over poliklinische faciliteiten ten behoeve van patiënten met immunologisch gemedieerde aandoeningen. De afdeling dient tevens toegang te hebben tot klinische faciliteiten voor deze patiënten. De afdeling dient toegang te hebben tot een laboratorium medische immunologie, c.q. tot laboratoria waar medisch immunologische diagnostiek wordt verricht, en tot een functielaboratorium voor allergische diagnostiek. Met deze laboratoria moet een opleidingsprogramma voor de internist-klinisch-immunoloog/allergoloog i.o. worden vastgesteld. De afdeling dient te beschikken over een bibliotheek waarin een aantal standaardwerken en wetenschappelijke tijdschriften op het gebied van de allergologie en klinische immunologie aanwezig is. Er dienen ten minste maandelijkse literatuurbesprekingen plaats te vinden.

Het betreffende ziekenhuis waar de opleidingsafdeling is gevestigd, dient opleidingsbevoegdheid voor de interne geneeskunde voor ten minste vier jaar te hebben.

b. Staf

De opleidingsafdeling wordt geleid door een internist met Klinische-immunologie-allergologie als aandachtsgebied. Verder dient er minstens één andere internist met Klinische-immunologie-allergologie als aandachtsgebied aanwezig te zijn. De opleiding in een specifieke uitstroomrichting berust bij een opleider, die geschoold is in deze uitstroomrichting (i.c. de opleiding in de allergologie wordt verzorgd door een internist-allergoloog, de opleiding in de klinische immunologie door een internist-klinisch-immunoloog). De verantwoordelijkheid voor de stage KI bij de op uitstroom Allergologie berust bij een internist-klinisch-immunoloog. De verantwoordelijkheid voor de stage ALL bij de uitstroom KI berust bij een internist-allergoloog. De stafleden van de afdeling publiceren in wetenschappelijke tijdschriften en bezoeken regelmatig congressen en bijeenkomsten op het gebied van de allergologie en klinische immunologie.

(Indien een opleidingsinrichting niet in staat is een stage te verzorgen kan hierin worden voorzien door een specialist-niet-opleider van elders (KI of ALL) als tijdelijke oplossing. Deze constructie behoeft echter wel de goedkeuring van het sectie bestuur zie ook 3b).

5. Erkenning van de opleiding

Een afdeling kan worden erkend als opleidingsafdeling voor het aandachtsgebied allergologie en klinische immunologie binnen de interne geneeskunde indien is voldaan aan de eisen onder 4a en 4b. Het is mogelijk voor één of voor beide uitstroomrichtingen erkenning te verkrijgen.

De erkenning dient te worden aangevraagd bij het Bestuur van de Nederlandsche Internisten Vereniging (NIV) en wordt verleend door het Concilium Medicinae Internae, op advies van de Sectie Allergologie en Klinische Immunologie binnen de Interne Geneeskunde.

Drie maanden voor de visitatie van de opleiding Interne Geneeskunde wordt de opleiding in het aandachtsgebied gevisiteerd door twee leden van de Sectie Allergologie en Klinische Immunologie en één lid van het Concilium.

De Sectie Allergologie en Klinische Immunologie bestaat uit de academische opleiders allergologie en klinische immunologie en twee perifere internisten met aandachtsgebied klinische-immunologie-allergologie.

6. Registratie, diploma's

De registratie als "internist met het aandachtsgebied Klinische Immunologie / Allergologie binnen de interne geneeskunde" kan binnen twee jaar na beëindiging van de opleiding worden verleend aan de internist die aan het opleidingsprogramma zoals omschreven onder 3a-3c van de opleidingseisen voor het aandachtsgebied Klinische Immunologie / Allergologie van de Interne Geneeskunde heeft voldaan. De erkenning wordt verleend door de Sectie Allergologie en Klinische Immunologie, gehoord de opleider Klinische Immunologie / Allergologie. Inschrijving vindt plaats in een register van de NIV, dat door de NIV wordt aangelegd en bijgehouden. Als bewijs van inschrijving wordt aan de internist met het aandachtsgebied Klinische Immunologie / Allergologie een certificaat uitgereikt. Gezien het feit dat de internist –allergoloog bij besluit van het Centraal College een titelbescherming is toegezegd, blijft deze onverminderd van kracht voor de specialist met uitstroomrichting ALL. De registratie wordt iedere vijf jaar hernieuwd door de Sectie Allergologie en Klinische Immunologie wanneer wordt voldaan aan de voorwaarden beschreven onder punt 4.7. Aan de (her)registratie zijn geen kosten verbonden, wel is lidmaatschap van de NIV vereist.

7. Nascholing

Een internist met het aandachtsgebied Allergologie / Klinische Immunologie blijft opgenomen in het register wanneer aan de volgende punten wordt voldaan:

1. werkzaam in een centrum met voldoende poliklinische en klinische faciliteiten voor diagnostiek en behandeling van klinisch-immunologisch en allergologisch gemedieerde aandoeningen, waarbij ten minste 12 uren per week actief wordt geparticipeerd in desbetreffende patiëntenzorg;
2. toegang tot een centrum waarvan het laboratorium actief de ontwikkelingen in de medische immunologie volgt en deelneemt aan landelijk overleg en kwaliteitscontroleprogramma's ten aanzien van medisch immunologisch laboratoriumonderzoek;
3. blijkt is gegeven van voldoende nascholingsactiviteiten in de allergologie en klinische immunologie. Naast het volgen van postacademisch onderwijs is hier te denken aan het bijwonen van refereerbijeenkomsten in universitaire opleidingsklinieken of het gedurende enkele dagen weer actief participeren in een universitaire opleidingskliniek.

8. Overgangsmatregelen

Thans op klinisch-immunologisch en allergologisch terrein werkende internisten, die een opleiding c.q. ervaring hebben verkregen, zoals omschreven in 3a-3c, kunnen een verzoek tot registratie indienen voor het aandachtsgebied Klinische Immunologie / Allergologie. Erkenning wordt verleend door de Sectie Allergologie en Klinische Immunologie, gehoord de opleider Allergologie-Klinische-Immunologie. Geregistreerde internist-allergologen worden automatisch opgenomen in het nieuwe register. Sommige specialisten zullen gezien de huidige situering (bijv. buiten een ziekenhuis) niet volledig kunnen voldoen aan 7.1 en 7.2. De herregistratie-eisen zullen op dit punt aangepast kunnen worden door de desbetreffende visitatiecommissie aan de hand van de specifieke situatie.